ПОРОГИ

Культурно-політичний місячник для українців у Чехії
POROHY – Kulturně-politický měsíčník pro Ukrajince

№ 2/2026, рік XXXIV | č. 2/2026, ročník XXXIV
Усі випуски часопису "Пороги" знайдете на: **porohy.cz**
facebook.com/PorohyJournal | porohyjournal

Перша жінка-офіцер: незламний шлях Олени Степанів / с. 10-13

4-13

Хроніки громади; Суспільство: Релігія як технологія влади; **Постать:** Перша жінка-офіцер Олена Степанів;

14-19

Розмова: Голос української громади в Чехії: інтерв'ю з Анастасією Сігнаєвською;

20-22

Культура: Пульсуюче серце української музики: від (не)забутих 70-х до драйву сьогодення.

Любий читачу,

Реальність, у якій ми живемо, дедалі чіткіше окреслює головне — змісти, які формують суспільство, постаті, що розширюють його горизонти, і досвід війни, який не дозволяє лишатися осторонь.

Цей випуск "Порогів" ризикує посягнути на святе, але ми спробуємо розглянути суспільство крізь призму релігії як первинної мови пояснення світу, що пройшла шлях від структурування хаосу до інструменту влади та гібридної зброї в руках імперії.

У розділі "Постаті" ми звертаємося до Олени Степанів — першої жінки-офіцерки та видатної вченої, чиє стратегічне бачення Балто-Чорноморської взаємодії та незламність у таборах ГУЛАГу стали символом української інтелектуальної витривалості.

Поруч — розповідь про лейбл "ТІЛЬКИТАК Records", чия робота з відродження українського музичного спадку на платівках є актом збереження ідентичності, закарбованої у звуці, що не зникає навіть у темряві блекаутів.

Розмовою цього випуску є історія, яку розповість активістка Анастасія Сігнаєвська про те, як голос українців трансформується з вуличних акцій у стратегічну силу та реальні санкційні кейси проти агресора.

Усі ці тексти сходяться в одному: спробі зрозуміти час, у якому ми живемо, і знайти в ньому власну точку опори.

Усвідомленого прочитання,
Редакція

instagram.com/porohyjournal/

facebook.com/PorohyJournal/

Підписатись на друковане видання:
www.porohy.cz

Пороги – культурно-політичний часопис для українців у Чеській Республіці.

Виходить 12 разів на рік.
№ 2/2026, рік XXXIV.
Підписано до друку 10. 06. 2026 року.

Ел. пошта: editorial@porohy.cz.
Інтернет-адреса: porohy.cz,
Реєстрація: МК ЧР/7044.

Номер готували: Тетяна Пилипчук, Олег Баланда.
Художнє оформлення та верстка:
Тетяна Пилипчук.

Використовуються повідомлення пресслужб посольств, інформагенцій та ілюстрації з відкритих джерел. За достовірність викладених фактів відповідає автор статті. Редакція має право скорочувати матеріали і не поділяти поглядів авторів.

Часопис видається із фінансовою допомогою Міністерства культури Чехії.

Видає: "Українська ініціатива в ЧР",
Воцелова 3, Прага 2, ід. номер: 60448296;
Розрахунковий рахунок: 1925774379/0800.

Porohy – kulturně-politický časopis pro Ukrajince v České republice.

Název je odvozen od ukrajinského "porih" – práh, říční práh.

Vychází 12 krát ročně.
Číslo 2/2026, ročník XXXIV.
Uzávěrka: 10. 06. 2026.

E-mail: editorial@porohy.cz
Web: porohy.cz
Registrační číslo: MK ČR/7044

Na přípravě čísla se podíleli:
Teťana Pylypčuk, Oleh Balanda.
Art directorka a redaktorka: Teťana Pylypčuk.

Využíváme tiskové zprávy velvyslanectví, informačních agentur a ilustrace z otevřených zdrojů. Za pravdivost uvedených informací je zodpovědný autor článku. Redakce si vyhrazuje právo text krátit a nemusí se ztotožňovat s názory autora.

Časopis vychází s finanční podporou Ministerstva kultury ČR.

Vydává: Ukrajinská Iniciativa v ČR, z.s.,
Vocelova 3, Praha 2, IČO: 60448296,
Číslo účtu: 1925774379/0800.

Хорунжа Олена Степанів, Українські січові стрільці.
Джерело фото: UkraineinColor.com

Зміст

Хроніки громади 4

Суспільство 6
Від обіцянки спасіння до тотального контролю: релігія як технологія влади

Постать 10
Перша жінка-офіцер: незламний шлях Олени Степанів

Розмова 14
Голос української громади в Чехії: інтерв'ю з Анастасією Сігнаєвською

Культура 20
Пульсуюче серце української музики: від (не)забутих 70-х до драйву сьогодення

14

-та щорічна премія Audiokniha roku, яку проводить Асоціація видавців аудіокниг Чехії, відзначила проєкт про війну в Україні.

Головну нагороду та звання абсолютного переможця здобув документальний аудіопроєкт Hovory ("Дзвінки"), створений на основі реальних телефонних розмов українців у перші дні після початку повномасштабного вторгнення Росії в Україну.

Аудіокнига Hovory побудована на справжніх дзвінках українців, які в лютому 2022 року телефонували рідним і близьким, намагаючись зрозуміти перебіг подій та поділитися пережитим. За словами журі, переможний проєкт є "сильним документом, що передає реальні свідчення людей". Експерти відзначили стриману звукову обробку та акторське виконання, яке не відволікає від змісту історій, а підсилює їхню емоційну силу.

Авторкою проєкту стала студентка празької кіношколи FAMU Вікторія Кралко. Режисеркою виступила Бела Шенкова. У записі взяли участь відомі чеські актори, серед яких Ян Гаєк, Анна Фіалова та Мілослав Кеніг.

Формат аудіокниги поєднує начитані повідомлення, реконструйовані телефонні розмови та коментарі оповідача, який пов'язує окремі історії в цілісну розповідь.

Цього року журі оцінювало 124 роботи від 29 видавництв у десяти категоріях. Церемонія нагородження відбулася у празькому культурному просторі La Fabrika.

Серед інших лавреатів цьогорічної премії: найкраща одноголосна начитка — Flora, найкращий актор — Васил Фрідріх, найкраща акторка — Їтка Єжкова, а нагороду за найкращу драматизацію отримав проєкт "Щоденник Анни Франк". Спеціальну відзнаку за внесок у розвиток аудіокниг присудили Лукашові Главіці. ■

Proukrainu.blesk.cz

25

українських громадських організацій та лідерів української громади взяли участь у зустрічі, присвяченій відкриттю Українського громадсько-консультаційного центру у Празі.

Новий центр став першим повноцінним Unity Hub на території ЄС та покликаний стати осередком співпраці, підтримки й розвитку української громади в Чехії.

Захід відбувся 12–13 березня за участю представників МВС Чехії, Посольства України в Чехії, міжнародних організацій та українського громадського сектору. Учасники обговорили координацію спільних ініціатив, підтримку вимушених переселенців, розвиток українських організацій за кордоном і внесок діаспори у майбутнє відновлення України.

Перший секретар Посольства України в Чехії Андрій Король підкреслив, що центр є прикладом успішної співпраці між українськими інституціями, громадськими організаціями та чеськими партнерами. За його словами, новий простір сприятиме зміцненню зв'язків між українцями в Чехії та державними установами обох країн.

Центр надаватиме консультації з питань тимчасового захисту, легалізації перебування, працевлаштування, консульських послуг та оформлення документів. Водночас він працюватиме як громадський простір для проведення культурних подій, освітніх заходів, дискусій і зустрічей українських організацій. ■

Icmpd.org

25

травня Уряд Чехії схвалив законопроєкт, який передбачає жорсткіші правила для українських біженців із тимчасовим захистом. Водночас документ ще має пройти парламент і отримати підпис президента. Якщо зміни підтримають, більшість нових норм набуде чинності з 1 січня 2027 року.

Одне з головних нововведень стосується перебування за межами країни. Тимчасовий захист можуть скасувати людям, які перебуватимуть понад 30 днів поза межами Шенгенської зони. Підставою для втрати статусу також можуть стати тяжкі кримінальні правопорушення. Уряд пояснює це тим, що система захисту має діяти для тих, хто реально проживає в Чехії.

Зміни торкнуться і гуманітарних виплат. Для отримання допомоги українці повинні будуть перебувати в Чехії щонайменше 16 днів на місяць. За словами уряду, це має запобігти випадкам, коли люди отримують виплати, фактично не живучи в країні.

Окремі нові правила стосуватимуться автомобілів з українськими номерами. Частину таких авто зобов'яжуть реєструвати у чеському реєстрі транспортних засобів та проходити стандартні технічні огляди. Ці зміни можуть набути чинності з 2028 року.

Міністр внутрішніх справ Чехії Любомір Метнар заявив, що в країні нині перебуває понад 385 тисяч українських біженців, із яких близько 90 тисяч отримують гуманітарні виплати. ■

Ukraina.radio.cz

21

травня у Празі стартував щорічний форум GLOBSEC — одна з найважливіших стратегічних конференцій Європи, присвячена питанням геополітики та трансатлантичної безпеки.

Після майже двадцяти років базування у Словаччині захід переїхав до чеської столиці, що дозволило залучити понад 2000 гостей, включаючи президентів, міністрів, лідерів бізнесу та представників громадянського суспільства.

Цьогорічний форум пройшов під патронатом президента Чехії Петра Павела. Серед ключових учасників були президентка Молдови Мая Санду, очільниця Європейського парламенту Роберта Мецола, а також міністри оборони та закордонних справ Польщі та Швеції.

Центральною темою обговорень стала концепція стійкості. Організатори наголосили, що в сучасних умовах безпека та економіка є невід'ємними частинами одного цілого, а рішення глобальних викликів можливе лише через тісну співпрацю між приватним і державним секторами. В межах форуму в готелі Hilton був представлений щорічний звіт про боєготовність східного флангу НАТО (Annual Battle Readiness Report). Дослідження оцінює здатність десяти країн регіону реагувати на безпекові кризи, аналізуючи військові можливості, мобільність та, що найважливіше, швидкість прийняття політичних рішень урядами в критичних ситуаціях.

Окрім традиційних панельних дискусій, форум запропонував новий формат — Politico Speakeasy. Це серія неформальних зустрічей, де в довірливій атмосфері обговорювалися питання влади, економіки та політики з провідними світовими лідерами. Переїзд конференції до Праги став значним кроком вперед, забезпечивши ще вищий рівень представництва та актуальності обговорюваних тем. ■

Пороги

15–17

травня в Празі відбувся European Defense Tech Hackathon — міжнародний хакатон, присвячений оборонним технологіям та безпеці Європи. Подія зібрала понад 100 інженерів, розробників, військових експертів і представників defense-tech сектору з різних країн.

Основною темою стали технології протидії дронам, автономні системи, безпечний зв'язок, кібербезпека та рішення для сучасної війни.

Особливу роль на заході відіграли українські фахівці, адже саме український бойовий досвід сьогодні дедалі частіше стає основою для нових європейських оборонних рішень.

Одним із менторів хакатону був український спеціаліст Микита Пуз, пов'язаний із 12-ю бригадою спеціального призначення "Азов".

Учасники та організатори окремо відзначали його внесок у роботу команд і консультації, засновані на реальному досвіді сучасної війни.

Під час хакатону команди працювали над практичними рішеннями для фронту — від автономного перехоплення дронів до систем геолокації ворожих БПЛА на основі FPV-відео. Частина проєктів створювалася з урахуванням уже наявних українських військових практик і потреб фронту. Організатори наголошували, що повномасштабна війна Росії проти України кардинально змінила підхід Європи до безпеки та оборонних інновацій. Україна дедалі більше сприймається не лише як країна, що захищає Європу, а і як один із головних центрів розвитку сучасних оборонних технологій. ■

Пороги

20

травня в празькому культурному центрі Vzlet відбулася четверта щорічна конференція "Крихка безпека" (Křehká bezpečnost), організована "Чеським радіо Плюс". Захід став майданчиком для обговорення найбільшої трансформації безпекової ситуації в Європі з моменту падіння Радянського Союзу.

Одним із центральних спікерів став президент Чехії Петр Павел. Він зауважив, що ілюзія "кінця історії" та остаточної перемоги однієї політичної моделі розбилася об реальність. За словами Павла, Україна є прикладом того, що ігнорування потреб власної армії неминуче призводить до зіткнення з армією чужою. Валерій Залужний, колишній Головнокомандувач ЗСУ, а нині посол у Великій Британії, представив 10 ключових уроків війни. Він підкреслив, що світ уже працює за новими правилами: війна на виснаження, де дешеві масові засоби нівелюють дорогі системи НАТО, змушує переглядати військові доктрини. Залужний наголосив, що справжнім гарантом безпеки є держава в цілому — її інституції та готовність суспільства, а не лише збройні сили.

Тему гібридних загроз порушив екс-голова британської розвідки Річард Мур, який розповів про російські операції в "сірій зоні", зокрема про вибухи у Врбетіце.

Гуманітарний аспект війни та кризу міжнародного права висвітлили Нобелівська лауреатка Олександра Матвійчук та журналістка Наталія Гуменюк.

Начальник Генштабу Чехії Карел Ржегка резюмував, що країна має негайно впроваджувати "українські уроки" в нову концепцію розбудови армії, адже стабільну безпеку неможливо створити за один виборчий період. ■

Пороги

Від обіцянки спасіння до тотального контролю: релігія як технологія влади

До появи модерних націй, паспортів і масової освіти люди у Східній Європі значно частіше визначали себе через віру, ніж через мову чи етнічне походження. Православний, католик, уніат, протестант — ці означення століттями були не просто релігійними категоріями, а маркерами цивілізаційної приналежности, політичної лояльності й культурного світу, до якого людина себе відносила. Саме тому розлом християнства на західну та східну гілки з богословської суперечки переріс у фундаментальний поділ європейської ідентичности. Він сформував різні моделі влади, культури, освіти, уявлень про свободу й місце людини в суспільстві.

Матеріал: **Олег Баланда**

Для Східної Європи цей конфесійний розлам ніколи не був абстракцією. Він проходив через кордони, мови, родини й цілі покоління. Православ'я тут тривалий час виконувало роль не лише духовної традиції, а й інструменту політичної організації суспільства. Саме тому імперії так наполегливо боролися за контроль над церквою: контроль над сакральним означав контроль над уявленням людей про "своє" і "чуже".

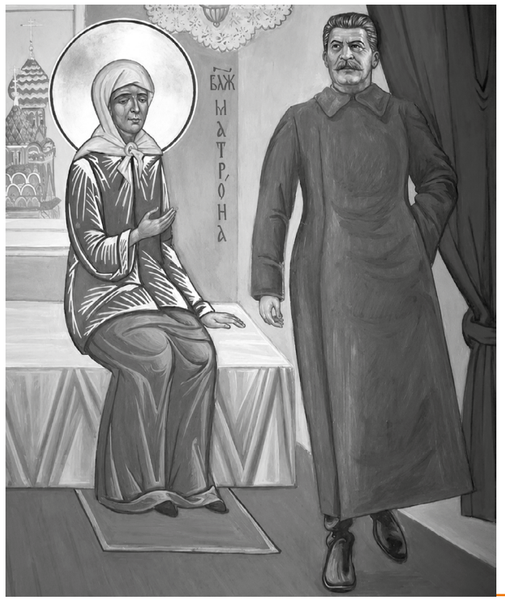
Сучасна Росія активно використовує цю історичну спадщину. Спираючись на спільне православне минуле, вона намагається представляти себе "природним центром" для релігійних українців, підміняючи віру політичною лояльністю. Через риторику "єдиного духовного простору", "канонічности" чи "русского міра" Москва намагається перетворити релігійну спільність на інструмент геополітичного впливу. У цій моделі православ'я з особистої віри трансформується на механізм культурного й політичного підпорядкування.

Саме тому так важливо розуміти історію релігії у Східній Європі: не як набір церковних подій чи богословських суперечок, а як історію формування влади, ідентичностей та імперських впливів. Цей текст покликаний показати, яким чином релігія з мови пояснення світу поступово перетворювалася на інструмент контролю, як конфесійні поділи формували політичні кордони регіону і чому сакральне досі залишається одним із ключових механізмів впливу на суспільство. Усвідомлення цих процесів є необхідним, аби зрозуміти не лише минуле регіону, а й те, як релігія використовується як зброя сьогодні.

Релігія як первинна мова пояснення світу

Задовго до появи філософії, науки чи писаного права людина намагалася відповісти на базові екзистенційні виклики — страх смерті, руйнівну силу стихій, випадковість народження й загибелі, незрозумілі явища природи. В цих умовах і виникає релігія — як мова, що допамагає осмислити непізнане, виконуючи функцію когнітивного містка між хаосом і порядком.Як показує *The Oxford Handbook of the Archaeology of Ritual and Religion* під редакцією Тімоті Інсолла, саме ритуал — повторювана, соціально санкціонована дія — стає первинною формою релігійного мислення, ще до оформлення чітких пантеонів чи міфологій. Анімізм і віра в одухотвореність світу дозволяли пояснити непередбачуване, не заперечуючи його, а вписуючи у символічний порядок.

Важливо розуміти, що ще у ранніх суспільствах сакральне не відокремлювалося від колективу. Воно було не приватною вірою, а спільною практикою, фундаментом солідарності. Люсі Еш у *The Baton and the Cross* підкреслює, що саме ця колективна природа віри згодом зробила релію таким зручним інструментом для політичної влади: те, що спершу об'єднувало перед лицем страху, легко перетворювалося на механізм контролю.

"Свята Матрона благословляє Сталіна" — реальна ікона з храму РПЦ

Таким чином, релігія починалася не з догми, а з потреби впорядкувати світ. Вона була відповіддю на хаос, мовою виживання і співжиття. Саме ця первинна функція згодом стане джерелом її сили — і водночас передумовою для майбутніх зловживань.

Монотеїзм і Європа: віра як інструмент влади

Але перехід від локальних культів до універсалістських релігій у Східній Європі був не еволюцією духу, а наслідком глибоких політичних трансформацій. Політеїстичні системи, прив'язані до племені, території й конкретного ландшафту, виявилися несумісними з новою реальністю ранньодержавних утворень. Монотеїзм пропонував інший масштаб — універсальний, надетнічний і потенційно імперський.

Християнство з самого початку функціонувало як проєкт, здатний долати племінні межі. Воно пропонувало спільну мову символів, права й леґітимації, що було критично важливо для князівств та імперій, які прагнули стабільности та керованості. Як показує Флорін Курта, у середньовічній Східній Європі християнізація майже завжди йшла слідом за консолідацією влади, а не передувала їй. Спершу виникала політична структура, і лише потім — потреба в універсальній ідеології, здатній її закріпити.

> **Колективна природа віри згодом зробила релію таким зручним інструментом для політичної влади: те, що спершу об'єднувало перед лицем страху, легко перетворювалося на механізм контролю**

Візантія стала одним з ключових трансляторів цієї моделі. За спостереженнями Джонатана Шепарда, християнство у візантійському виконанні було нерозривно пов'язане з імперським уявленням про порядок, ієрархію та проголошувало сакральну природу влади. Для слов'янських еліт прийняття християнства означало входження в міжнародну систему символічного визнання — дипломатичного, династичного й правового.

Хрещення правителів у цьому контексті слід розглядати як політичний акт. Володимирове хрещення Русі наприкінці X століття не було масовим духовним прозрінням, а рішенням, спрямованим на інтеграцію Київської держави в європейський християнський світ. Крістіан Раффеншперґер переконливо демонструє, що Русь уже тоді мислила себе частиною ширшої європейської системи, де релігія виконувала функцію політичного "пароля".

Подібні процеси простежуються в Болгарії, Моравії, пізніше — у Польщі та Угорщині. Віра ставала інструментом централізації, засобом підпорядкування периферій та механізмом символічного насильства над старими культами. Як узагальнює корпус досліджень *Routledge* про релігію та владу в регіоні Східної Європи, монотеїзм тут майже ніколи не був приватною справою — він одразу ставав державною технологією.

Таким чином, християнізація регіону була радше процесом політичної модернізації, замаскованої під духовне навернення. Віра перестала бути способом пояснення світу й перетворилася на механізм його впорядкування — в інтересах тих, хто контролював владу.

Християнська мораль і суспільний договір

Християнська мораль постала не як абстрактне вчення про "добре і зле", а як практичний набір норм, покликаних упорядкувати спільне життя в умовах відсутности розвинених правових інститутів. Де закон був слабким або взагалі відсутнім, мораль брала на себе функцію регулятора. Де держава ще не сформувалася — церква вже пропонувала систему координат.

Десять заповідей у цьому сенсі можна розглядати як прототип правового кодексу. Заборона вбивства, крадіжки, неправдивого свідчення чи посягання на чуже майно створювала мінімальний набір правил співжиття, необхідний для стабільности громади. Як показує збірник *Christianity and the Roots of Morality*, раннє християнство не вигадувало мораль з нуля, а кодифікувало вже наявні інтуїтивні уявлення про справедливість, надавши їм сакрального статусу. Порушення норми ставало не лише злочином проти громади, а гріхом — тобто проступком перед вищим, трансцендентним судом.

Ідея гріха була ключовою для формування внутрішньої відповідальности. Якщо право карає зовні, то релігія працює зсередини. Людина починає контролювати себе ще до втручання спільноти. У доправовому суспільстві це був надзвичайно ефективний механізм: страх перед Божим судом, пеклом або втратою спасіння замінював поліцію, суд і пенітенціарну систему. Як зазначає Розмарі Радфорд Рютер, християнська мораль історично виконувала функцію соціального "клею", що утримував разом ієрархічно нерівні спільноти.

Водночас у цю систему була закладена ідея покори. Послух Богові поступово транслювався у послух владі, а моральна стабілізація дедалі частіше межувала з придушенням інакодумства. У межах християнської публічної етики, про яку йдеться в *Christian Public Ethics*, лояльність до порядку часто трактувалася як чеснота, тоді як критика — як загроза спільному благу. Гріх і злочин, єресь і непослух починали зливатися в одне.

Цей баланс між стабілізацією та репресією став однією з ключових амбівалентностей християнського суспільного договору. З одного боку, моральні норми справді сприяли зниженню насильства, формуванню відповідальности та солідарности. З іншого — вони створювали ідеологічні підстави для контролю, виключення та легітимації нерівности. Християнська мораль дала Європі мову прав і обов'язків, але водночас — відчуття вини, страху й покори.

Конфесійна ідентичність і формування націй

У Східній Європі релігійна приналежність тривалий час виконувала (подекуди продовжує виконувати - *peg.*) функцію, яку в модерну добу перебрала на себе наці-

ональна ідентичність. Віра ставала маркером "свого" і "чужого" ще до появи сталих політичних кордонів, паспортів чи масової освіти. Належність до певної конфесії визначала не лише спосіб молитви, а й набір культурних практик, модель лояльності та уявлення про історичну долю спільноти.

Католицизм, православ'я та уніацтво в цьому сенсі були цивілізаційними векторами. Католицький світ тяжів до латинської освітньої моделі, правової раціоналізації та включення до західноєвропейського культурного простору. Православ'я ж формувало інший тип колективної уяви — з наголосом на сакральності традиції, симфонії церкви й влади та пріоритеті спільноти над індивідом. Уніацтво, виникле на перетині цих двох світів, стало компромісною формою, але водночас — джерелом тривалого конфлікту ідентичностей.

Іван Огієнко у своїх працях послідовно наголошував, що для українського простору церква була одним із ключових чинників національного буття. В умовах бездержавності саме конфесійна структура зберігала мову, історичну пам'ять і культурну тяглість. Водночас вона ж ставала полем боротьби між різними імперськими проєктами, кожен з яких намагався закріпити власну версію "правильної" віри як норму лояльності.

Релігійні кордони у Східній Європі часто передували політичним. Як показують дослідження, зібрані у виданнях *Routledge* та працях Тобіаса Келльнера, конфесійний поділ формував ментальні мапи регіону задовго до національних держав. Саме тому зміна юрисдикції церкви нерідко сприймалася як загроза ідентичності, а не адміністративна реформа.

Східна Європа в підсумку стала простором хронічного конфесійного розлому. Тут релігія не об'єднувала, а розмежовувала; не знімала напругу, а консервувала її. Конфесійна ідентичність закладала підвалини майбутніх національних конфліктів, у яких віра слугувала мовою політики ще до того, як політика набула сучасних форм.

Релігія в умовах відсутності масової освіти

У суспільствах, де писемність була привілеєм, а системна освіта — винятком, церква фактично виконувала роль головного виробника сенсів. Вона не просто відповідала на метафізичні питання, а формувала цілісну картину світу: пояснювала походження влади, сенс страждання, природу добра і зла, межі дозволеного. За відсутності альтернативних інституцій саме релігійний дискурс ставав універсальною мовою розуміння реальності.

Проповідь у такому контексті замінювала медіа. Вона була регулярною, ритуалізованою і соціально обов'язковою. На відміну від сучасного публічного простору, де можливий плюралізм інтерпретацій, проповідь пропонувала єдину версію істини, закріплену авторитетом сакрального. Догма виконувала функцію фільтра, що відсікав сумнів як загрозу порядку, а критичне мислення — як форму непослуху. Контроль над письмом, мовою і символами ставав ключовим ресурсом впливу. Як неодноразово підкреслював Юрій Шевельов, колоніальні режими в Східній Європі діяли не лише через політичне насильство, а й через культурну уніфікацію, в якій церква часто була посередником. Мова богослужіння, канонічні тексти, переклади Святого Письма — усе це формувало ієрархію "високого" і "низького", дозволеного і маргінального. Втрата контролю над церквою означала б втрату контролю над мисленням.

У цьому сенсі релігія працювала як система повільної соціалізації. Вона не нав'язувала погляди одномоментно, а вбудовувала їх у щоденну практику — через календар, обряди, символічні жести. Як показують дослідження у збірнику *Christianity and Modernity in Eastern Europe*, модерні інституції освіти й науки з'являлися в регіоні пізно й нерівномірно, тому церква ще довго зберігала монополію на інтерпретацію світу.

> **Модерні інституції освіти й науки з'являлися в регіоні Східної Європи пізно й нерівномірно, тому церква ще довго зберігала монополію на інтерпретацію світу**

Формування "правильної" картини світу було прямою функцією цієї системи. Релігійний наратив визначав, що є нормальним, що — загрозливим, а що — єрессю чи відхиленням. У результаті віра ставала не лише джерелом сенсу, а й інструментом культурного контролю, який у Східній Європі діяв значно довше, ніж у західних суспільствах з ранньою масовою освітою.

Архаїка проти модерну

Конфлікт між релігійними інституціями та модерністю, який ми спостерігаємо, має не випадковий, а структурний характер. Модерн — із його науковим методом, індивідуальною відповідальністю та критичним мисленням — підриває самі підвалини сакральної монополії. Релігійні структури, сформовані в доплюралістичну епоху, виявилися погано пристосованими до світу, де істина підлягає перевірці, а авторитет — сумніву. У відповідь вони часто обирають не адаптацію, а регрес — повернення до архаїчних форм леґітимації.

Цей розрив особливо виразний у феномені політичного православ'я. Олександр Саган переконливо показує, що сучасна Російська православна церква функціонує не як духовна інституція, а як ідеологічний департамент держави. У цьому контексті так звана Московська патріархія в Україні постає не спадкоємицею давньої традиції, а результатом цілеспрямованої спецоперації, в якій ряса маскує геополітичний інтерес. Мова "канонічності" використовується для делеґітимації альтернатив, а сакральні образи — для виправдання насильства і підпорядкування.

Внутрішня корпоративна логіка цих інституцій проявляється і в системному замовчуванні злочинів. Сексуальні злочини, насильство, маніпуляції — усе це часто розглядається не як моральна катастрофа, а як репутаційна загроза. Захист інституції переважає над захистом жертви. Корпоративна солідарність замінює етичну відповідальність, а покаяння підмінюється переведенням винних або мовчазною амністією. На рівні світогляду цей інституційний страх перед модерністю проявляється в поширенні антинаукових наративів. Еволюція, біоетика, психотерапія — все це оголошується загрозою "традиційним цінностям". Як зауважує Тарас Лютий, метафізика, втративши здатність пояснювати світ, починає виконувати функцію ідеологічного щита. Вона більше не шукає істину, а охороняє кордони дозволеного.

Вахтанг Кебуладзе у своїх працях про феноменологію досвіду наголошує, що втеча в архаїку є симптомом кризи сенсів. Коли сучасність ставить надто складні питання, інституційна релігія пропонує прості відповіді — через містику, хтонічні практики, сакралізований страх. Ці форми віри не відновлюють зв'язок із трансцендентним, а лише імітують його, заповнюючи порожнечу сурогатами.

Збірник *Orthodox Christian Renewal Movements in Eastern Europe* показує, що навіть рухи "оновлення" часто відтворюють ту саму архаїчну логіку, лише в новій упаковці. Замість діалогу з модерністю вони пропонують ізоляцію від неї. У підсумку релігія, яка колись допомагала людині орієнтуватися у світі, дедалі частіше стає інструментом втечі від реальності — ідеологічним реліктом у суспільстві, що вже живе за іншими правилами.

Сучасний вимір: релігія як гібридна зброя

У XXI столітті релігія, зокрема і в Східній Європі, дедалі частіше виходить за межі духовної сфери й перетворюється на інструмент гібридного впливу. Найвиразнішим прикладом цього процесу є Москва, яка системно сакралізує імперське насильство, надаючи йому вигляду історичної місії та "священного обов'язку". У цій моделі війна перестає бути політичним рішенням і подається як форма служіння, очищення або навіть спасіння.

Олександр Саган у своїй концепції політичного православ'я показує, що РПЦ діє не автономно, а як елемент державної машини. Її риторика, символи та інституційна поведінка синхронізовані з інтересами Кремля. Церква не просто благословляє державні рішення — вона надає їм метафізичного виміру, виводячи їх за межі раціональної критики. Таким чином насильство стає не злочином, а актом "захисту святинь".

Ключовим ідеологічним інструментом у цій системі є доктрина "русского міра" — квазірелігійна конструкція, що поєднує етнічність, мову, історію та віру в єдиний сакралізований простір. Як зазначають дослідники у збірниках під редакцією Лючіана Леуштяна та Тобіаса Келльнера, ця доктрина функціонує як замінник універсалістської теології: вона не апелює до трансцендентного, а освячує конкретний імперський проєкт. Її мета — не спасіння людини, а леґітимація контролю над територіями та населенням. У цій логіці священики перетворюються на ретрансляторів пропаганди. Проповідь знову стає медіа, але цього разу — з чітко заданим політичним меседжем. Аналітичні матеріали про діяльність РПЦ та її афілійованих структур в Україні демонструють, як церковна мова використовується для поширення наративів про "громадянську війну", "єдиний народ" або "зовнішнє управління". Сакральні символи покликані зняти моральну відповідальність з конкретних дій, переклавши її на абстрактну історичну необхідність.

> **Коли сучасність ставить надто складні питання, інституційна релігія пропонує прості відповіді — через містику, хтонічні практики, сакралізований страх**

Вахтанг Кебуладзе, аналізуючи кризу сенсів у сучасному світі, звертає увагу на те, що подібна сакралізація насильства можлива лише в умовах екзистенційної порожнечі. Коли релігія втрачає здатність відповідати на фундаментальні питання людського досвіду, вона легко стає ідеологічним сурогатом. Віра підміняється лояльністю, а духовність — приналежністю до "правильного" табору.

У підсумку релігія в руках Москви виконує роль ідеологічного камуфляжу війни. Вона не стримує насильство, а нормалізує його; не зцілює травму, а вписує її в сакральний наратив. Це вже не повернення до середньовічної моделі, а нова форма політичної архаїки, яка використовує релігію як зброю — символічну, але не менш руйнівну.

Висновки: від прогресу до декадансу

Релігія постала як інструмент пізнання світу, але після настання модерної доби вона дедалі частіше виконує протилежну функцію. Те, що колись було джерелом етичного прогресу, перетворюється на механізм утримання статус-кво.

Ключова криза сучасної релігійної моралі — втрата етичної монополії. Церква більше не є єдиним арбітром добра і зла, але продовжує поводитися так, ніби ця монополія зберігається. Наслідок — падіння довіри. Інституція, що апелює до абсолютних істин, виявляється неспроможною відповідати на виклики сучасності: війну, технологічну трансформацію, кризу ідентичностей, розпад спільнот. У Східній Європі це ускладнюється постімперською травмою, де сакральне часто використовується як сурогат державності або як інструмент політичної мобілізації.

Чи можлива пострелігійна мораль? Так — але не у формі заперечення релігії, а у формі виходу за межі інституційного сакрального. Мораль XXI століття не може ґрунтуватися на страху покарання чи обіцянці потойбічної винагороди. Її основою стає відповідальність за свої вчинки: людська гідність, емпатія, солідарність, усвідомлення взаємної вразливості. Це не "занепад цінностей", а зміна їхнього носія — від трансцендентного до суспільного.

Що може прийти на зміну сакральному? Передусім — етика пам'яті, а не культу; освіта, а не догма; спільнота, а не ієрархія. Сакральне більше не локалізується в храмі — воно розпорошене в досвіді війни, волонтерства, взаємодопомоги, громадянської відповідальності. Там, де релігія не наважується бути чесною, її функцію перебирає культура, філософія, критичне мислення.

Вихід із декадансу можливий лише через відмову від ретроградності і створення спільної мови етики. Мови, що не боїться сумніву, визнає множинність досвідів і здатна поєднати свободу з відповідальністю. Лише так прогрес перестане бути симуляцією, а декаданс — нормою. ■

Перша жінка-офіцер: незламний шлях Олени Степанів

Її ім'я можна сміло внести в список найвизначніших українок XX століття, чия постать поєднала військовий чин, наукову працю та досвід опору імперії. Вона увійшла в історію як перша жінка-офіцер в українських військових формаціях XX століття, здобувши звання хорунжої у лавах Українських січових стрільців та Української галицької армії. У роки Першої світової війни її світлини та поштівки поширювалися в Австро-Угорщині та за її межами, а сам образ жінки-воячки набув широкої популярності серед української молоді. За спогадами сучасників, її фотографії зберігали навіть у Петербурзі, попри загрозу переслідувань з боку царської влади.

Відзначившись у боях на горі Маківка та отримавши срібну медаль "За хоробрість", Степанів згодом присвятила себе науковій діяльності, здобувши докторський ступінь у галузі географії. Її праці, зокрема монографія "Сучасний Львів", стали важливим внеском у розвиток української транспортної географії та геополітичного осмислення простору Центрально-Східної Європи. Вчена однією з перших серед українських дослідників обґрунтувала значення Львова як стратегічного вузла між Балтійським і Чорним морями.

Радянська система зробила все, щоб приректи її ім'я на забуття. У 1949 році Олену Степанів заарештували, понад двісті книг з її бібліотеки було знищено як "націоналістичні", а саму дослідницю у шістдесятирічному віці відправили на виснажливі торфороздобки до мордовських таборів. Після повернення з ГУЛАГу вона жила у скромному будинку у Львові, позбавлена можливості повноцінно працювати та продовжувати наукову діяльність. Протягом десятиліть її ім'я залишалося маловідомим і витісненим із публічної пам'яті.

Сьогодні повернення постаті Олени Степанів до українського історичного простору набуває особливого значення. Її ідеї Балто-Чорноморської взаємодії перегукуються із сучасними концепціями регіональної інтеграції, зокрема з Ініціатива Тримор'я. Водночас її життєвий шлях став символом інтелектуальної витривалості, громадянської відповідальності та вірності власним принципам — навіть у часи репресій, війни та історичного забуття.

Загартована історією: шлях жінки-воїна

Початок XX століття в Європі став епохою глибоких політичних і суспільних трансформацій. Передчуття великих змін охоплювало різні сфери життя, а національні рухи Центрально-Східної Європи поступово формували нові моделі громадянської відповідальності та політичної участі. У Галичині цей процес супроводжувався піднесенням української національної свідомості, розвитком товариств "Просвіта", "Сокіл" і Наукового товариства імені Шевченка, які виховували молоде покоління в дусі самоорганізації, дисципліни та служіння громаді.

Олена народилася в родині греко-католицького священника на Перемишлянщині. З юних років вона поєднувала гуманітарні зацікавлення з виразним вольовим характером і прагненням до активної громадської діяльності. Важливу роль у її формуванні відіграла участь у спортивно-патріотичному товаристві "Сокіл", де вона організувала одну з перших жіночих стрілецьких груп. Навчання у Львівському університеті під керівництвом Михайла Грушевського та Степана Рудницького сформувало її інтелектуальний світогляд і зацікавлення історією та географією.

Початок Першої світової війни поставив перед Оленою вибір, який суперечив суспільним уявленням про роль жінки того часу. Намір вступити до війська викликав значний спротив і недовіру, адже військова служба залишалася винятково чоловічою сферою. Попри це, вона систематично готувала себе до фронтових умов: проходила фізичні вправи, відвідувала заняття з військової підготовки, опановувала основи медичної допомоги та поводження зі зброєю.

У спогадах сучасників і пізніших переказах збереглася версія, що для оформлення військових документів Олена сфотографувалася у чоловічому однострої, аби полегшити вступ до легіону. Хоча цей епізод не має повного документального підтвердження, він став частиною історії про жінку, яка змогла подолати ґендерні бар'єри та здобути офіцерське звання в українських військових формаціях.

Військова служба стала для Степанів випробуванням фізичної витривалості та психологічної стійкості. Під час бойових дій у Карпатах стрільці здійснювали багатокілометрові переходи в складних зимових умовах, а бої за гору Маківка стали одним із ключових епізодів її фронтової біографії. За свідченнями сучасників, Степанів брала участь у допомозі пораненим та користувалася авторитетом серед стрілецтва. Її відзначили срібною медаллю "За хоробрість".

У 1915 році вона потрапила в російський полон і пройшла через табори в Ташкенті та інших містах Російської імперії. Важкі умови утримання серйозно підірвали її здоров'я. Попри це, Степанів зберегла внутрішню стійкість і після звільнення у 1917 році повернулася до громадської та військової діяльності.

Другим великим випробуванням у житті Степанів стали радянські репресії. У 1949 році її заарештували за звинуваченням у "буржуазному націоналізмі" та засудили до десяти років таборів. Значну частину ув'язнення вона провела в мордовських таборах, працюючи на важких торфорозробках.

Навіть у цих умовах Степанів не припиняла інтелектуальної праці. За спогадами близьких, вона займалася математикою, вивчала іноземні мови та намагалася підтримувати внутрішню дисципліну як форму спротиву деградації, на яку була спрямована табірна система. Після звільнення через погіршення стану здоров'я вона повернулася до Львова, однак залишалася під постійним наглядом радянської влади та була фактично усунута від повноцінної наукової діяльності. Попри пережиті репресії, Степанів зберегла вірність власним переконанням і для багатьох сучасників стала символом незламності української інтелігенції XX століття.

Стратегічне бачення Олени Степанів

Після завершення активної військової та громадської діяльності Олена Степанів присвятила себе науці, зосередившись на дослідженнях у галузі географії, економіки простору та транспортних зв'язків. Здобувши докторський ступінь у галузі географії, вона сформувалася як одна з помітних українських дослідниць міжвоєнного періоду, поєднавши академічну працю з ширшим геополітичним баченням ролі України у Центрально-Східній Європі.

Особливе місце в її науковому доробку посідає праця "*Сучасний Львів*" (1943), у якій Степанів розглядала місто не лише як культурний центр, а і як важливий транспортний та економічний вузол. Вона звертала увагу на географічне положення Львова на перетині шляхів між Балтійським і Чорним морями, підкреслюючи його значення для торгівлі, комунікації та міжнародних зв'язків. У своїх працях дослідниця аналізувала транспортні коридори, що сполучали порти Балтики — Данціг і Кенігсберг — із чорноморським регіоном через Львів, Одесу та Констанцу.

Для української географічної думки того часу такий підхід був новаторським, адже Степанів розглядала простір не лише як територію, а як систему взаємопов'язаних економічних, політичних і культурних процесів. Її дослідження стали важливим внеском у роз-

виток української транспортної географії та раннього геополітичного осмислення регіону.

Не менш показовою є її праця "Крим — ключ до Чорного моря" (1943), у якій Степанів аналізувала стратегічне значення Кримського півострова для безпеки та контролю над чорноморським простором. Вона наголошувала, що володіння Кримом має вирішальне значення для політичного й військового впливу в південній частині Східної Європи, а роль Севастополя як воєнно-морської бази не може бути повністю компенсована іншими портовими містами регіону. Її оцінки сьогодні сприймаються як напрочуд актуальні в контексті сучасної російсько-української війни та боротьби України за контроль над власним морським простором.

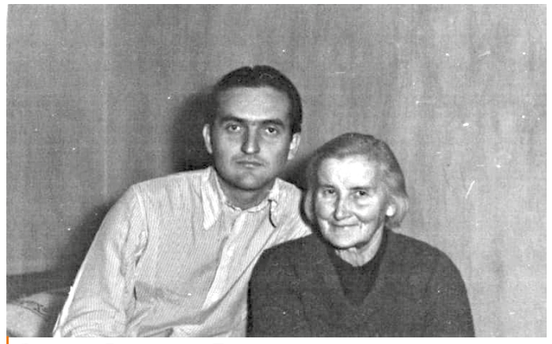
Погляди Степанів на Балто-Чорноморські зв'язки можна розглядати як ранню спробу осмислення України у ширшому регіональному контексті. Її уявлення про важливість транспортного коридору "Північ — Південь", економічної інтеграції та стратегічного значення Центрально-Східної Європи перегукуються із сучасними міжнародними ініціативами, зокрема Ініціатива Тримор'я. Водночас значення її праць полягає передусім у тому, що вони демонструють появу українського геополітичного мислення як самостійної інтелектуальної традиції ще в першій половині XX століття.

Наукова спадщина Олени Степанів свідчить про її здатність мислити стратегічними категоріями та поєднувати академічне дослідження з розумінням історичних і політичних процесів. Її праці залишаються важливим джерелом для осмислення місця України в європейському просторі та історії української географічної науки.

У лещатах системи

Другий період "полону" в житті Олени Степанів став випробуванням не лише фізичної витривалості, а й самої можливості зберегти власну ідентичність як української вченої та учасниці визвольного руху. Радянська репресивна система прагнула не просто ізолювати Степанів, а витіснити її ім'я з наукового й суспільного простору, знищивши пов'язані з нею архіви, бібліотеку та пам'ять про її діяльність.

У грудні 1949 року Олену Степанів і її сина, історика Ярослава Дашкевича, було заарештовано. Слідство інкримінувало їй участь в "антирадянській націоналістичній діяльності" та зберігання "ворожої літератури".

З сином Ярославом Дашкевичем

Будинок на вул. Козацькій, де жила Олена Степанів

Одним із найтрагічніших епізодів стала конфіскація та знищення її особистої бібліотеки й архіву. У лютому 1950 року органи МҐБ спалили понад двісті томів книжок, серед яких були праці Михайла Грушевського, історичні видання, стародруки та матеріали з української історії й культури. Разом із книгами було втрачено частину особистого архіву Степанів — листування, фотографії та документи, пов'язані з періодом визвольних змагань.

Попри вимогу прокуратури засудити її до двадцяти п'яти років ув'язнення, Степанів отримала десять років таборів. Значну частину терміну вона провела в мордовських таборах. Водночас навіть у цих обставинах вона намагалася зберегти інтелектуальну дисципліну: займалася математикою, читала, вивчала іноземні мови та підтримувала листування з близькими.

Після дострокового звільнення за станом здоров'я у 1956 році Степанів повернулася до Львова, однак фактично залишалася під наглядом радянських органів. Їй не дозволяли повноцінно працювати за фахом, а конфісковане майно та житло так і не були повернуті. Останні роки життя вона провела у скромному будинку на вулиці Козацькій, де мешкала разом із сином.

Попри складні умови та тривале вимушене замовчування, Степанів залишалася важливою моральною постаттю для українського інтелігентського середовища. Її життєвий шлях став прикладом стійкості людини, яка пройшла через війни, полон, табори та політичні переслідування, але не зреклася власних переконань. Після смерті у 1963 році її ім'я ще довго залишалося поза офіційною радянською історіографією, однак збережена спадщина та праця її сучасників і дослідників повернули пані Олену до української культурної пам'яті.

Архівна спадщина

Сьогодні постать Олени Степанів повертається до українського історичного простору значною мірою завдяки праці її сина — історика Ярослава Дашкевича — та збереженим матеріалам Меморіальної бібліотеки-архіву Ярослава Дашкевича. Цей архів є не лише важливим науковим джерелом, а й унікальним свідченням долі української інтелігенції XX століття, яка пережила війни, репресії та систематичні спроби знищення культурної пам'яті.

Як ми вже згадували, доля її особистої бібліотеки та архіву була драматичною. Після арешту 1949 року радянські органи конфіскували значну частину її книжок, документів і приватного листування. Частину матеріалів було знищено, а деякі книги, за спогадами очевидців, опинилися просто на вулиці після обшуків у помешканні родини. Завдяки небайдужим людям вдалося врятувати окремі примірники, які згодом стали частиною фондів львівських архівів і бібліотек, зокрема бібліотеки імені Василя Стефаника.

Архівна спадщина Олени Степанів охоплює кілька важливих напрямів, що дозволяють побачити її життя в різних вимірах — особистому, військовому, науковому та суспільному.

Епістолярна спадщина. Особливу цінність становить листування з Ярославом Дашкевичем та близькими людьми. У листах, написаних у роки таборів і після звільнення, поєднуються щоденні переживання, інтелектуальні роздуми та прагнення зберегти людську гідність у нелюдських умовах.

Фотографії та візуальні матеріали. Світлини Степанів у стрілецькому однострої стали одним із найвідоміших образів українського жіночого військового руху початку XX століття. Її фотографії поширювалися в Галичині та за її межами, а сьогодні залишаються важливими історичними документами, які фіксують появу жінки-воячки в українському публічному просторі.

Особисті речі та матеріальні свідчення. Окрему частину спадщини становлять предмети повсякденного життя: табірний одяг, вишиті речі, записники, побутові дрібниці та предмети, які супроводжували Степанів упродовж останніх років життя. Саме ці речі надають архіву особливої людської вимірності та дозволяють побачити за історичною постаттю конкретну людину з її досвідом втрат, боротьби та виживання.

Важливим елементом збереження пам'яті про Степанів стали також ініціативи зі створення меморіального простору та впорядкування її архівної спадщини. Матеріали, пов'язані з ушануванням її імені, — від мистецьких робіт до музейних проєктів — свідчать про поступове повернення Олени Степанів до української культурної пам'яті після десятиліть радянського замовчування.

Архівна спадщина Степанів сьогодні є не лише джерелом для історичних досліджень. Вона нагадує про крихкість культурної пам'яті та водночас про здатність суспільства відновлювати втрачені імена й сенси навіть після тривалих періодів репресій і забуття.

Цінність спадщини Олени Степанів у сучасному державотворенні

Наукова та життєва спадщина Олена Степанів сьогодні виходить далеко за межі індивідуальної біографії й дедалі частіше розглядається в ширшому контексті української політичної, інтелектуальної та культурної історії XX століття. Її праці та життєвий досвід дають змогу простежити формування українського геополітичного мислення, а також зрозуміти, як представники української інтелігенції намагалися осмислити місце України в європейському просторі ще задовго до появи сучасних інтеграційних концепцій.

Одним із найбільш актуальних аспектів її наукового доробку залишається бачення України як важливого простору взаємодії між Балтійським і Чорним морями. У своїх працях Степанів підкреслювала значення транспортних маршрутів, економічних зв'язків та стратегічного положення Львова у системі європейських комунікацій. Сьогодні ці ідеї перегукуються із сучасними інфраструктурними та геополітичними проєктами Центрально-Східної Європи, зокрема з ініціативою Тримор'я та розвитком транспортного коридору Via Carpatia.

Не менш актуальним залишається її аналіз стратегічного значення Криму та Чорноморського регіону, де Степанів наголошувала, що контроль над Кримським півостровом має визначальний вплив на безпеку й політичний баланс у південній частині Східної Європи. У контексті сучасної російсько-української війни ці міркування набули нового звучання, а її тексти дедалі частіше сприймаються як рання спроба українського осмислення геостратегічної ролі Чорного моря.

Водночас значення постаті Олени Степанів полягає не лише в її наукових працях. Її життєвий шлях став прикладом інтелектуальної стійкості та здатності зберігати внутрішню свободу навіть в умовах тоталітарного знеособлення. Переживши війни, полон, радянські репресії та роки замовчування, вона не відмовилася від власних переконань і продовжувала працювати над собою навіть у таборах ГУЛАГу, де займалася самоосвітою та вивченням мов.

Сьогодні постать Степанів також відіграє важливу роль у переосмисленні місця жінки в українській історії. Її участь у військовому русі, науковій діяльності та громадському житті руйнує усталені уявлення про другорядну роль жінок у процесах державотворення й визвольної боротьби. Вона стала одним із символів покоління, яке поєднувало національну ідею з особистою відповідальністю та науковою діяльністю.

Поступове повернення імені Олени Степанів у публічний простір — через дослідження, меморіальні ініціативи, назви вулиць і освітніх установ — є частиною ширшого процесу відновлення історичної пам'яті про діячів українського XX століття, чиї біографії тривалий час залишалися викресленими з офіційної історії. Її спадщина сьогодні є не лише предметом наукового зацікавлення — це важливий елемент сучасного осмислення української державності, культури та історичної тяглості. ■

Похорон Олени Степанів, Личаківське кладовище, Львів

Голос української громади в Чехії: інтерв'ю з Анастасією Сігнаєвською

Розмову провів і записав Олег Баланда

Анастасія Сігнаєвська – героїня нашого сьогоднішнього інтерв'ю, дівчина з Житомирщини, що під тиском обставин, які принесла війна, змушена була стати активісткою і голосом української громади в Чехії, щоб він звучав у самому серці Європи як стратегічна сила.

Анастасія є співзасновницею та лідеркою громадської ініціативи "Голос України" (Hlas Ukrajiny). Її шлях в ролі активістки розпочався з перших мітингів після трагедії в Оленівці, а сьогодні вона вже вільно дебатує з чеськими політиками та виступає на одній сцені з президентом Чехії Петром Павелом.

У нашій розмові Анастасія розкриває залаштунки українського активізму в Чехії: як протести на площах трансформуються в реальні санкційні кейси проти родин російських ракетобудівників; як українська громада протидіє російській дезінформації та політичному тиску в чеському суспільстві; чому питання ідентичності та освіти українських дітей за кордоном є критичним для нашого майбутнього та де брати сили, коли здається, що світ починає втомлюватися від війни.

Це розмова про те, як не "розчинитися" в еміграції, а стати амбасадором своєї країни, щодня наближаючи перемогу реальними справами.

— Як виникла ваша ініціатива?

— Перші мітинги організовував ще не "hlas Ukrajiny", а люди, з яких пізніше сформувалися команда та ядро організації. Спочатку це були акції, покликані привернути увагу до російського воєнного злочину в Оленівці. У Празі тоді перебувала дружина одного з бійців "Азову", якого росіяни внесли до перших списків загиблих. Саме Аріна Хаванських стала однією з ініціаторок протестів — виходів на вулиці Праги з метою привернути увагу до трагедії в Оленівській колонії.

Згодом відбувалися мітинги під представництвом ООН у Празі — після російських інформаційних вкидів щодо публічних страт азовців і так званих "судів" над ними. Це фактично стало першим поштовхом до формування постійного протестного руху.

Один із перших мітингів, який я відвідала в Чехії, організовувала чешка Юлія Левкова — це була акція біля офісу Amnesty International у відповідь на їхній скандальний звіт, де стверджувалося, що Україна також нібито допускає воєнні злочини або порушення правил ведення війни.

Побувавши на двох різних протестах, я помітила велику різницю саме в організаційних підходах. На українські акції тоді виходили сотні людей, але їм бракувало змістового наповнення, яке було в протестах Юлії. Водночас Юлія не мала великої спільноти, здатної забезпечити масову присутність на мітингах. Тоді я вирішила, що ці два напрямки варто об'єднати.

Я написала Юлії, вона приєдналася до одного з наших протестів, а вже наступну акцію ми організували разом. Вона стосувалася бойкоту світових компаній, які не залишили російський ринок. Саме тоді прийшло розуміння, що потрібна стратегічна робота — не просто мітинги та заклики підтримувати Україну, а діяльність, де кожна акція має чітку мету й послання, покликані посилити Україну в боротьбі.

Тобто "hlas Ukrajiny" — це не ініціатива, яка проводить мітинги заради мітингів. Кожна наша подія має конкретний вектор. Наприклад, коли про один із наших протестів написав The Washington Post, ми чітко вимагали надати Україні системи протиповітряної оборони. Це був 2023 рік — період перших масованих ударів по українській інфраструктурі. І тоді політична воля до ухвалення необхідних для України рішень лише формувалася.

— Тобто існує певна кореляція між вашими акціями і тим, що, зрештою, Україні надали необхідні засоби ППО?

— Тут варто доповнити, що Росія веде гібридну війну на багатьох напрямках: інформаційному, політичному, культурному, економічному та соціальному. І той інформаційний напрямок, який закриваємо ми, справді є дієвим. Це бачимо не лише ми самі за певними збігами чи наслідками — ефективність такої роботи помічають і високо оцінюють у Києві. Саме після того мітингу нас помітили і згодом ми з Ярославою Бурко отримали відзнаки за сприяння ЗСУ від тодішнього головнокомандувача Валерія Залужного.

Є ще один кейс, який дуже чітко показує зв'язок між мітингами та реальним результатом. Йдеться про кампанію щодо внесення до санкційних списків роди-

ни російського ракетобудівника Бориса Односова — директора корпорації "Тактическое ракетное вооружение". Його донька та зять тривалий час жили в Празі й володіли нерухомістю на вулиці Щітного. Ми організували біля цього будинку один із найбільш дієвих мітингів: демонстрували відео наслідків ударів ракетами типу Х — саме тими, які влучили, зокрема, у ТРЦ "Амстор" у Кременчуці та житловий будинок у Дніпрі, де обвалився цілий під'їзд.

Ми проєктували ці кадри просто на фасад будинку, де мешкала родина ракетобудівника, із повідомленням про те, що тут живуть люди, причетні до російських воєнних злочинів. Паралельно ми проводили системну роботу: зустрічалися з політиками, писали листи до Міністерства закордонних справ Чехії, яке бере участь у формуванні внутрішнього санкційного списку.

Ця багатомісячна кампанія дала результат: цих людей внесли до чеського санкційного списку. А через кілька місяців українська OSINT-ініціатива Molfar виявила в Празі дочірні компанії цього ж холдингу, які продовжували працювати в обхід санкцій. Ми допомогли передати всю інформацію відповідним органам Чехії, після чого діяльність ще двох компаній припинили.

> **Саме після того мітингу нас помітили і згодом ми з Ярославою Бурко отримали відзнаки за сприяння ЗСУ**

Це лише один із прикладів нашої інформаційної роботи. Інший напрямок — збори на підтримку армії, які ми проводимо разом із чеськими партнерами. Наприклад, із організацією Team 4 Ukraine ми спільно доставляємо допомогу в Україну.

Також ми співпрацювали з ініціативою Dárek pro Putina під час зустрічі Сергія Притули з українською громадою в Празі. Тоді я відкрила власний дружній збір на платформі Zbraně pro Ukrajinu і менш ніж за тиждень завдяки своїм соцмережам зібрала 300 тисяч крон на захист українського неба.

У нас є чітка позиція: усе, що ми робимо, має працювати на підтримку війська. Саме з цієї точки зору ми оцінюємо ефективність — і власних ініціатив, і партнерств, які нам пропонують.

— Ще один важливий напрямок діяльності — це комунікація між українською громадою та чеським суспільством. Як змінюється тональність цього діалогу і як ви на нього впливаєте?

— Насправді тональність діалогу принципово не змінюється. Її задаємо ми самі — як учасники цього процесу. Завдання української громади — доносити до чеського суспільства реалії життя в Україні, умови, в яких триває війна, а також підсвічувати історії українців, які живуть тут і демонструють успішні приклади інтеграції.

Але, думаю, ваше питання радше стосується політичних настроїв.

— Скоріше не самої політики, а гібридних впливів на чеське суспільство, спрямованих на підвищення градусу емоцій між нашими спільнотами?

— Я не вважаю, що цей градус зростає. Він таким був і раніше. Я приїхала до Чехії у березні 2022 року й одразу почала працювати на автомобільному заводі. Саме там я вперше зіткнулася з частиною суспільства, яка вже в перший місяць повномасштабної війни говорила: "*Ми втомилися від війни в Україні. Хай уже Путін їх знищить, аби тільки настав спокій*".

Тут важливо розуміти, що люди, чутливі до дезінформації, є всюди — і в Чехії, і в Україні. Якщо говорити про українське суспільство, то ми теж бачимо людей, які чекають на Росію. І це не проблема лише східних регіонів чи Криму. Ми бачимо це за кількістю терактів, за випадками співпраці з російськими спецслужбами, коли українці передають інформацію про інфраструктуру чи пересування військ. Тобто це проблема не окремої території, а вразливості до пропаганди та дезінформації загалом.

Якщо говорити про чеське суспільство, то, на мою думку, люди з такими поглядами просто почали почуватися впевненіше після останніх виборів, коли їхні політичні представники отримали більше публічного впливу. Я маю на увазі, зокрема, Окамуру та Райхла.

Коли Райхл отримав можливість виступати в парламенті, а Окамура — посилити свій політичний вплив, це стало для частини людей сигналом, що агресивне ставлення до українців можна демонструвати відкрито. Символічно, що одним із перших жестів Окамури стало зняття українського прапора — очевидно, як сигнал своїм виборцям. Але сама підготовка цього ґрунту тривала роками. І велика проблема в тому, що українська громада переважно не намагалася цьому системно протидіяти.

У нас із Окамурою навіть був особистий конфлікт після того, як він використав мою статтю для чеського видання Reflex і повністю перекрутив її зміст. У заголовку було сказано одне, а він публічно подав це рівно навпаки, після чого заявив: "*Не подобається — їдь додому*".

Коли політик такого масштабу озвучує подібні речі з парламентської трибуни чи на телебаченні, це стає для частини суспільства виправданням власної агресії. Людина думає: якщо політик дозволяє собі так говорити, то й я можу сказати українці в громадському транспорті — "їдь додому", можу її принизити чи навіть проявити фізичну агресію.

І тут важливо розуміти: такі випадки були й раніше, просто про них мало говорили. Один із прикладів — історія української школярки, яку цькували однокласники. Після того як їй плюнули в обличчя, вона відповіла фразою "Rusko je hovno". Я написала про це у Twitter, і ситуація набула великого розголосу — настільки, що з дівчинкою зустрівся президент Чехії.

Це був лише 2023 рік — тобто минув усього рік після початку повномасштабного вторгнення. Після цього розголосу мені почали надходити десятки листів від українських родин з усієї Чехії. Люди писали, що подібне відбувається і в їхніх школах, а іноді — що ситуації були навіть гіршими. Про багато таких випадків просто ніхто не говорив публічно.

Президент Павел підтримує українську дівчинку

На жаль не існує на сьогодні жодного механізму, який би давав відсіч заявам, що поширюють ненависть. Наша громада активізувалася лише тоді, коли зазіхнули на посла. Нагадаю: лідер партії SPD Томіо Окамура оприлюднив новорічне звернення, у якому назвав українську владу "хунтою Зеленського" — просто набір проросійського бруду.

На це відреагував український посол Василь Зварич. Мацінка (міністр закордонних справ Чехії - *ред.*) викликав його до себе. У медіа це потім обговорювали: мовляв, це не було запрошенням "на килим", а просто потреба поговорити. Але згадаймо й інші заяви — наприклад, слова Шіллерової (ANO - *ред.*) про те, що українцям бракує покори.

> **У мене є чітке розуміння: навіть та частина громади, яка живе тут давно, переконана, що їхнє місце — "тихіше води, нижче трави".**

У мене є чітке розуміння: навіть та частина громади, яка живе тут давно, переконана, що їхнє місце — "тихіше води, нижче трави". Вони намагаються не висовуватися, не привертати до себе уваги й, не дай Боже, не сказати нічого проти "господаря", у якого ми в гостях.

— На вашу думку, чого саме бракує для формування української політичної спільноти в Чехії? І наскільки далеко ми просунулися в цьому за роки повномасштабної війни?

— Ми просунулися на величезну дистанцію порівняно з попередніми хвилями еміграції. Сучасні українські біженці своїм прикладом доводять: ми — це не лише дешева робоча сила. Раніше український мігрант в більшості випадків був змушений працювати на низькокваліфікованих роботах, навіть маючи дві вищі освіти; тепер українці, яких вигнала з дому Росія, не погоджуються на менше, намагаються нострифікувати освіту, займаються підприємництвом та змінюють політичний дискурс.

Що стосується місця українців у політичній сфері Чехії, то на прикладі ініціативи "Hlas Ukrajiny" видно: з нашою думкою почали рахуватися. Нас запрошують до дискусій на найвищому рівні. Мене вже другий рік поспіль запрошують на прийом до Президента Чехії як громадську діячку, що робить значний внесок для підтримки України.

Чеські медіа все частіше звертаються до нас за коментарями. Раніше про Україну говорили переважно "експерти з питань Росії", які різко перекваліфікувалися, коли Україна стала трендом. Нам же вдалося пробитися до цієї "закритої бульбашки" і отримати слово саме як українцям. Це і було нашою метою — щоб потреби країни озвучували ми самі. Особливо гостро цей вакуум відчувався на початку повномасштабного вторгнення, коли в Чехії довгий час не було посла і бракувало українських голосів в інфопросторі.

— Чи доводиться вам вступати в публічні дискусії на контроверсійні теми: мобілізація, повернення чоловіків, відповідальність біженців? Як ви тримаєте баланс у цих чутливих питаннях?

— Мене дуже часто про це запитують. Чеські медіа також ставили подібні питання — зокрема на Česká televize. Наприклад: "*Що ви скажете про велику кількість українських чоловіків на вулицях Чехії?*"

І я завжди відповідала: вибачте, але я не поліція у справах іноземців і не можу перевіряти документи чи законність перебування людей. Українських чоловіків у Чехії завжди було багато. А від початку повномасштабного вторгнення минуло вже кілька років — підлітки, яким тоді було 15, сьогодні вже дорослі чоловіки.

Щодо ТЦК, то, на мою думку, це тема, в якій Україна дуже сильно програла російським інформаційним кампаніям. Причому Росії навіть не довелося докладати багато зусиль — ненависть до представників ТЦК поступово сформувалася сама по собі в суспільстві, адже мова йде про безпосередню залученість до війни, а це, природньо, викликає страх, а далі упередження, агресію і все інше.

Треба розуміти, під яким тиском живуть українці. Це величезний моральний та інформаційний пресинг. І я не належу до людей, які кажуть, що українці "не втомилися від війни". Втомилися. Але наша "незламність" часто не є результатом якогось героїчного ресурсу — вона виникає з того, що в нас просто немає іншого вибору. Бо альтернатива — це російські катівні, Сибір або сценарій Бучі.

Але головна проблема в тому, що в умовах постійного тиску люди починають забувати першопричину. І відключення світла, і потреба в існуванні ТЦК — це наслідок російської агресії. Насамперед Росії, і нікого іншого.

Анастасія з президентом Чехії Петером Павелом

Водночас я вважаю, що держава справді провалила комунікацію мобілізації. Так само була провалена комунікація з українцями за кордоном.

Я дуже добре пам'ятаю, як плакала після слів Володимир Зеленський про те, що люди нібито мають обирати між статусом біженця і громадянством. Для мене це неприйнятна постановка питання. Статус біженця не скасовує мого громадянства. Я вже маю його за правом народження. Я українка, маю український паспорт, я підтримую свою державу в момент боротьби за незалежність — і ніхто не може поставити під сумнів або якось оцінювати наскільки я достойна бути українкою. Навіть президент держави, громадянство якої я маю.

Тому проблема була і в державній комунікації. А суспільство в умовах війни дуже часто шукає, на кого спрямувати свою злість. І найпростіше — воювати зі своїми.

— Але як активні представники громадянського суспільства, ми також маємо впливати на порядок денний. Пояснювати, які теми працюють проти нас, формувати власні сенси та деконструювати шкідливі наративи.

— Останнім часом я бачу, що в Україні над цим почали працювати. Першою спробою стало Міністерство єдності, хоча навколо нього було багато критики.

Нещодавно я була на онлайн-зустрічі керівника Головного управління розвідки Міністерства оборони України Кирила Буданова з українськими громадами за кордоном. І там уже звучала зовсім інша риторика: "*Ви — наш цінний ресурс. Ми бачимо те, що ви робите для України, і хочемо синхронізуватися з вами*".

Це дуже важливий сигнал.

Також громадська організація "Армія громад України", з якою ми давно співпрацюємо, зараз запустила проєкт про діяльність українських громад за кордоном. Йдеться, зокрема, про серію подкастів із громадськими діячами з Великої Британії, Італії та інших країн, а також із відомими українцями, які їздять за кордон із концертами та збирають кошти для армії.

Але попри всі позитивні приклади, хочеться згадати і про відповідальність артистів перед своєю авдиторією. Наприклад, якщо взяти Курган & Agregat, то в них було досить скандальне інтерв'ю для каналу "Ґрунт", де музиканти висміювали українців за кордоном, які писали їм: "*Ми вже тут не вивозимо, приїдьте з концертом, ми завжди на вас ходили*". Тоді вони дуже різко й зневажливо висловлювалися про своїх слухачів за кордоном. І мені здається, що багато популярних атристів та лідерів думок, коли роблять подібні заяви, теж сильно впливають на ставлення пересічних українців до теми біженців.

Водночас треба чесно визнати: українці за кордоном справді несуть менше безпосереднього ризику для життя, ніж люди в Україні. Але психологічно це працює складніше. Останні дослідження психічного здоров'я показують, що українці за кордоном часто страждають на депресію, мають високий рівень тривожності та інші посттравматичні стани.

Я бачу це навіть по своїх знайомих: багато хто почав приймати антидепресанти, хоча не всі безпосередньо пов'язані з фронтом чи армією. Але витримувати постійний стрес без наслідків для психіки задача не проста.

З іншого боку ми досі залишаємося пострадянським суспільством, де звернення до психолога часто сприймається як ознака слабкості чи навіть "ненормальності". Тому про ці проблеми багато хто мовчить.

Для мене ця тема дуже болюча ще й тому, що я сама стикалася із цькуванням в свій адрес від українців, що залишились в Україні, як військових, так і цивільних. Як на мене — в ситуації спілкування з військовими важливо не відповідати агресивно — з поваги до їх чину.

В одному з таких випадків я допомогла закрити досить великий збір на тепловізор. Мій знайомий не міг місяць зібрати потрібну суму — мені вдалось це зробити за добу. Зібрала, купила, відправила. Після цього звинувачення в мій адрес припинились. Мені здається, що багато подібних конфліктів виникають через відчуття несправедливості через те, що не всі українці рівномірно включені в процес боротьби з ворогом та через ілюзію, ніби в когось за кордоном триває "нормальне і легке життя". Соціальні мережі лише підсилюють це враження. Люди бачать фотографії з Праги чи інших європейських міст, але не бачать, у яких умовах часто живуть українці за кордоном — у надто дорогих рентах, переповнених помешканнях чи в постійному стресі.

— Де проходить межа між інтеграцією в чеське суспільство та збереженням власної ідентичності? Чи є ризик для нашої громади просто "розчинитися" в Чехії?

— Ця межа дуже індивідуальна. Будемо чесними: за цей період ми вже багато втратили в плані збереження ідентичності. У Чехії, на відміну від деяких інших країн, українську мову не вводять як другу іноземну, а мережа суботніх шкіл чи діаспорних організацій не є такою розвиненою, як, наприклад, у Канаді чи Бразилії, де люди поколіннями зберігають мову та культуру.

Я бачу в цьому велику небезпеку. В Чехії бракує інфраструктури для підтримки ідентичності, а громада недостатньо працює з питаннями мови ворожнечі. Наприклад, у Польщі на законодавчому рівні створена спеціальна прокуратура для справ на ґрунті національної приналежності. У Чехії цього досі немає. Це недопрацювання і нашої громади, і українських інституцій. "Золотий час" для швидкого просування таких рішень уже минув — зараз для цього знадобиться вдесятеро більше зусиль.

Ми маємо визнати: діти, які пішли в чеські початкові школи, уже говорять чеською без акценту, але часто не вміють грамотно писати українською. На всю Прагу є лише дві-три ініціативи, які займаються українською освітою у вихідні. У регіонах ситуація ще складніша через "прагоцентричність". За 80 кілометрів від столиці часом неможливо знайти навіть курси чеської мови доступні для українців, не кажучи вже про українські осередки. Це треба вирішувати на інституційному рівні, забезпечуючи співпрацю з українською державою. Організації існують, але їхньої потужності катастрофічно не вистачає для тієї кількості українців, що зараз перебувають у Чехії.

> **Ненависть — це надто важке почуття, яке заважатиме мені притягнути цих людей до відповідальності**

— Як вам вдається зберігати енергію, протистояти ворожим наративам і знаходити аргументи там, де вони, здається, взагалі не працюють?

— Я згадую інтерв'ю зі Станіславом Асєєвим — колишнім політв'язнем, який пройшов через катівню "Ізоляція" в Донецьку. Коли чеська журналістка запитала його, чи відчуває він ненависть до росіян, він відповів: "*Ненависть — це надто важке почуття, яке заважатиме мені притягнути цих людей до відповідальності*".

Цей підхід мені близький. Потрібно робити свою роботу систематично. Найважче — це протягом чотирьох років громадської діяльності пояснювати одні й ті самі речі про ту саму війну з тим самим агресором. Здається, що вже все розтлумачено, і якщо хтось не розуміє — він робить це свідомо.

Моя найбільша мотивація — батько, який служить у ЗСУ з першого дня повномасштабного вторгнення. Я розумію: надмірна емоційність призведе до того, що нас просто перестануть запрошувати за стіл переговорів. Ми маємо говорити тією мовою, яку розуміє сторона, що нас приймає.

Також мене надихає чеське середовище — люди, які могли б ігнорувати війну, але присвячують їй усе життя. Наприклад, Мартін Ондрачек та проєкт "Подарунок для Путіна", які збирають на гелікоптери та танки. Або команда Team4Ukraine, чиї волонтери не отримують зарплати, а беруть відпустки на основній роботі, щоб відвезти допомогу на фронт. Чи Ленка Бенешова — бухгалтерка, яка щодня малює акварельних пташок для донаторів. Вона зібрала вже понад 5 мільйонів крон! Коли я бачу, що Ленка знаходить час намалювати 1500-ту пташечку, я розумію, що не маю права на втому чи паузу.

У мене на підвіконні стоїть книжка про Дану Драбову (чеська науковиця та політик, друг України — *ред.*), вона обожнювала нашу ініціативу, завжди хвалила і наголошувала на важливості того, що ми робимо. А поруч — пташечка від Ленки.

Ця підтримка від чехів — моя щоденна опора. Бо якщо вони продовжують, то як можу собі дозволити зупинитись я? ■

Сергій Притула та Анастасія Сігнаєвська

Пульсуюче серце української музики — від (не)забутих 70-х до драйву сьогодення

Тепер, коли музика перетворилася на безкінечний потік цифрових даних, що розчиняються в інформаційному шумі, існують люди, які прагнуть надати звуку ваги — буквально й метафорично. Нещодавно мені випала нагода поспілкуватися з одним із засновників лейблу "ТІЛЬКИТАК Records" — Олегом Петровським та його помічницею Вікторією Онуцькою. Наша розмова, попри перешкоди відеозв'язку та відлуння воєнних буднів, стала чимось більшим за звичайне інтерв'ю. Це була подорож у глибини української ідентичності, закарбованої на вінілових доріжках.

Матеріал: **Олег Баланда**

Ця стаття виникла як результат тривалого очікування та щирого захоплення справою, яку робить команда лейблу. Починаючи розмову, я мимоволі згадав про якесь дивне "прокляття" українських лейблів — технічні негаразди, втрачені доступи, постійні виклики. Проте, як тільки на екрані з'явилися обличчя Олега та Вікторії, стало зрозуміло: попри всі негаразди, якісна українська музика має надійних захисників.

Історія "ТІЛЬКИТАК Records" — попри успішний бізнес-план, виникає як логічне продовження життєвого шляху меломана. Олег несе в собі любов до платівок ще з 80-х років. Навіть коли цей носій вважався анахронізмом через появу в магазинах компакт-дисків, у його крамницях завжди залишалося місце для вінілових платівок.

"*Зараз, коли ринок вінілу переживає друге народження, воно сприймається інакше. Це вже не просто музичний носій, це, перш за все, фетиш*", — ділиться своїми думками Олег. Його бачення майбутнього водночас прагматичне й апокаліптично-романтичне: він вірить, що якщо колись зникнуть хмарні сховища та цифрові мережі, саме вінілова платівка, за наявності старого програвача, зможе донести голос нашої епохи до майбутніх поколінь.

Поштовхом до створення видавництва став особистий досвід Олега під час блекаутів 2022-го. Переїжджаючи з поневіреного Харкова до Хмельницького, він здивовано запитував замовника з Одеси, де тоді тижнями не було світла: "*Навіщо ти купуєш платівки зараз?*". Відповідь була простою і водночас пророчою: "*Ну, воно ж колись з'явиться*". Саме в той момент Олег зрозумів: попит на справжність не зникає навіть у темряві.

Вікторія, яка приєдналася до команди, привнесла в лейбл енергію колекціонера, якому не вистачало автентичної музики і архівних записів. Євген Шпарага, інший співзасновник та ідеолог видавництва, окрім знакових для української сцени альбомів, формував каталог метал сцени, намагаючись повернути увагу колективам, що перебували поза увагою мейнстриму.

"*Ми всі були колекціонерами, і нам просто не вистачало української музики певної якості. Я починала свою колекцію з фанку 70-х, який купувала на барахолках за копійки, а за два роки він став коштувати тисячі*", — згадує Вікторія. Її прагнення до автентичності, до музики, що має "коріння", стало одним із наріжних каменів місії лейблу — зберегти весь шлях української музики: від 70-х до сьогодення.

> *Я починала свою колекцію з фанку 70-х, який купувала на барахолках за копійки, а за два роки він став коштувати тисячі*

Цікаво, що формування каталогу часто стає результатом внутрішніх дискусій, які Вікторія жартома називає "змовами". Так сталося зі Степаном Гігою. Олег довго пручався цій ідеї, але Вікторія разом із Євгеном переконали його.

"*Степан Гіга — це був мій перший в житті концерт, бо бабуся мене водила*", — додає Вікторія. Результат виявився приголомшливим: реліз Гіги став одним із найуспішніших проєктів лейблу, довівши, що межа між гайпом та питомою популярною культурою є дуже тонкою, а пам'ять поколінь — непохитною.

Олег Петровський, "ТІЛЬКИТАК"

> *Ми навіть на станцію Вернадського в Антарктиду передали наші платівки, бо бачили, що в полярників є програвач. Хотіли, щоб там звучало українське*

Вікторія Онуцька, "ТІЛЬКИТАК"

Робота "ТІЛЬКИТАК Records" має багато спільного з працю археологів. Їх архівні релізи це не просто перевидання класичних альбомів з минулого — вони шукають оригінали записів, які часто вважалися втраченими. Особлива гордість лейблу — співпраця з художнім керівником ансамблю "Арніка" Віктором Васильєвим. Команда лейблу надає перевагу працювати з авторами напряму, навіть якщо права формально належать великим лейблам (в цьому випадку мова йде про совєтську "Мелодію" -ред.), що часто нехтують інтересами творців.

Також видавництво розпочало активну співпрацю з архівом кіностудії Довженка. "*Вони віднайшли багато речей, які ніколи ніде не звучали. Ми будемо робити з ними платівки*", — захоплено маніфестує Вікторія.

Окремим викликом є пошук якісних вихідників. Олександр, який приєднався до команди — з Хмельницького (раніше відомий своїм каналом "Обережно розмагнічено"), став фахівцем лейблу по музиці 70-90х, займається реставрацією та оцифровкою старих плівок. Іноді доводиться задіювати ціле ком'юніті колекціонерів, щоб знайти потрібну версію пісні, якої немає навіть у самих виконавців. Так було з групою "Вхід у змінному взутті" (ВуЗВ), де записи довелося збирати буквально "по зернятах" із касетних архівів.

Для команди якість звуку — це питання честі. Особливо за це піклується Євген. Хоча на дешевих програвачах магія якісного звучання майже невловима, справжня апаратура дозволяє музиці "поглинути" слухача.

"*Ми стараємося робити найкращий можливий мастеринг (*останній етап обробки музичного запису перед публікацією - *ред.). Був випадок із гуртом ТОЛ, коли вокаліст почув запис і сказав, що в одному каналі 96 відсотків звуку, а в іншому 100 — і ми все переробляли, щоб було ідеально*", — розповідає Вікторія.

Мастеринг під вініл вони замовляють або в Лондоні, або у відомого українського майстра Телезина. Це дорогий і складний процес, але саме він перетворює платівку на об'єкт мистецтва. Для Олега прослуховування вінілу — це своєрідна медитація: "*Ти не можеш поставити платівку і кудись бігти. Ти повинен сісти і слухати. Це ставлення до життя*".

Географія клієнтів лейблу вражає не менше, ніж їхній каталог. Хоча 90% замовлень припадає на Україну, платівки "ТІЛЬКИТАК Records" уже дісталися всіх континентів. Перше замовлення на 0%Mercury прийшло з Японії, що неабияк здивувало команду.

"*Ми навіть на станцію Вернадського в Антарктиду передали наші платівки, бо бачили, що в полярників є програвач. Хотіли, щоб там звучало українське*", — усміхається Вікторія.

Зараз лейбл виходить на новий рівень — співпрацює з виробництвами у Нідерландах та Чехії. Це дозволить українській музиці потрапляти в міжнародні каталоги, де її зможуть відкрити для себе

Українські полярники на станції Вернадський із релізами лейблу

Лідер гурту Тол з примірником свого альбому

іноземці, які не мають стосунку до діаспори, але цінують якісну музику.

Під час нашої бесіди ми не могли оминути тему державної підтримки культури. Відповідь Олега була радикальною, але чесною: "*Я б їх усіх розпустив. Можливо, тоді українська культура почала б розвиватися краще*". На його думку, державні інституції часто заповнені людьми, яким культура байдужа, а їхні методи лише гальмують живі процеси.

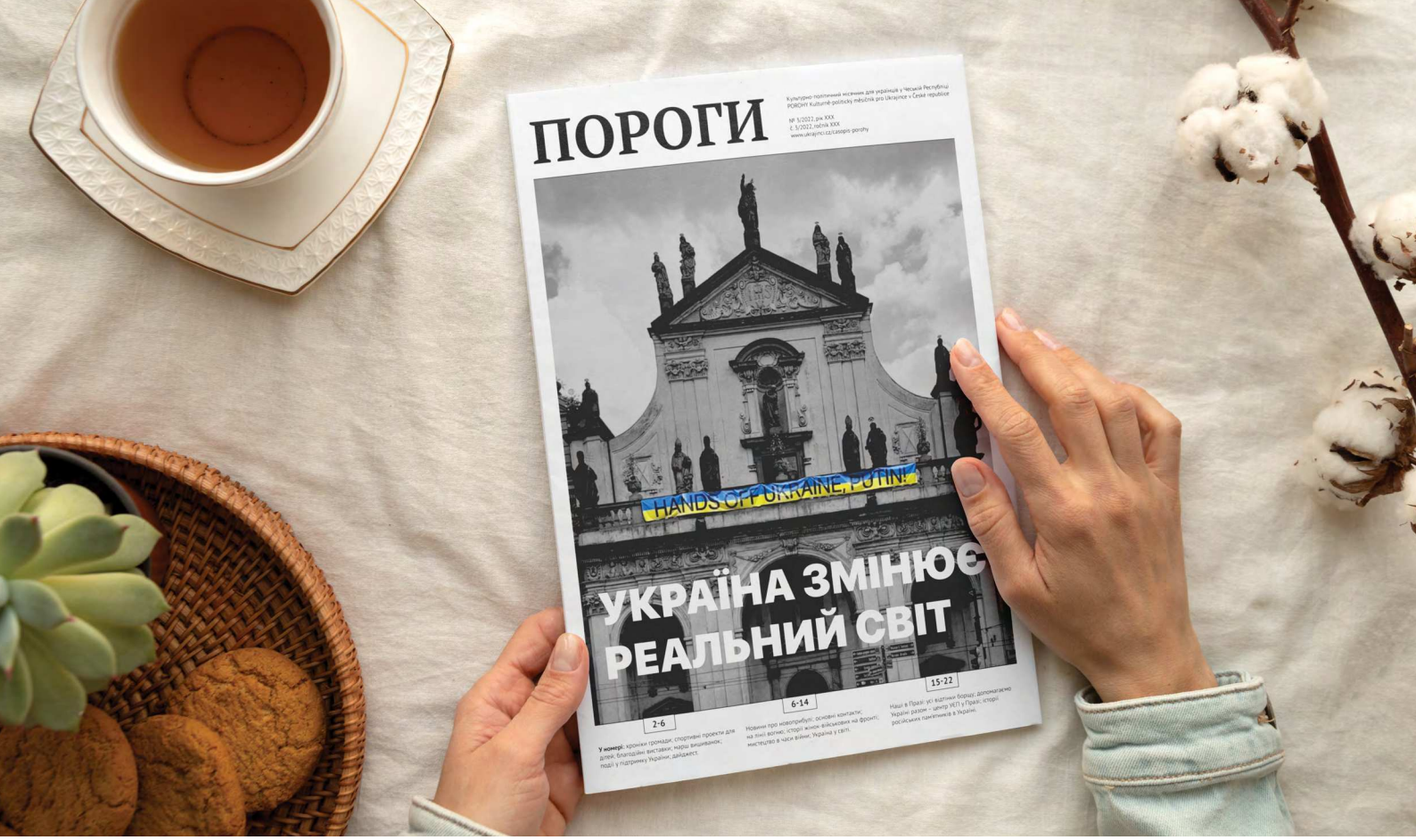
"ТІЛЬКИТАК" обирає інший шлях — шлях незалежного бізнесу, який сам диктує правила гри, опираючись на власний смак та запит аудиторії. Вони доводять, що український вініл може бути прибутковим, якщо підходити до нього з любов'ю меломана та перфекціонізмом професіонала.

Плани лейблу на найближчий рік виглядають як мрія будь-якого українського аудіофіла. Окрім завершення антології "Арніки" та видання всіх альбомів Ірини Білик (включаючи збірку раніше не виданих синглів), команда працює над релізами "Кобзи", "Кому Вниз" та гурту "Люк".

Одним із найамбітніших проектів може стати співпраця з Любомиром Мельником — піаністом-віртуозом зі світовим визнанням і справжнім культурним амбасадором України.

Під завершення нашої розмови, ми констатували дивну але правдиву синергію. "ТІЛЬКИТАК Records" — це не лише музика чи бізнес проєкт. вони відстоюють право українців залишатись собою, зберігають пам'ять минулих поколінь не притрушену пропагандою і конформізмом, і закарбовують сучасну культуру через живий, теплий звук голки, що біжить по вінілу. Це пульсація серця, яке відмовляється зупинятися навіть у найважчі часи. ■

Посилання на часопис

ПЕРЕДПЛАТА МІСЯЧНИКА "ПОРОГИ" ВСЬОГО ЗА 700 CZK / РІК РАЗОМ З ПОШТОВОЮ ПЕРЕСИЛКОЮ

QR Platba

Замовити часопис можна так:
вислати кошти на рахунок: **1925774379/0800**
і повідомити редакцію про оплату та адресу замовника.

Інформація: **editorial@porohy.cz**
або на: **porohy.cz** чи **ukrajinci.cz**

СЕРТИФІКАТ

на річну підписку журналу

ПОРОГИ

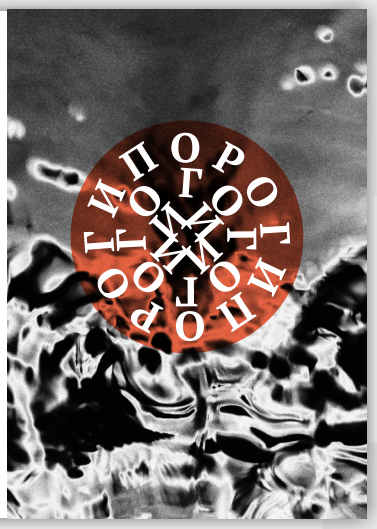
Культурно-політичний місячник для українців у Чеській Республіці

На ім'я

ЯК АКТИВУВАТИ ПІДПИСКУ:

- Надішліть лист на електронну адресу: editorial@porohy.cz
- Вкажіть своє **ім'я, прізвище** та **адресу для доставки**.

porohyjournal
PorohyJournal

Як отримати подарунковий сертифікат

1. **Замовте сертифікат**
   - Напишіть нам на **editorial@porohy.cz** або
   - в дірект **@porohyjournal** (Instagram /Facebook).

2. **Отримайте сертифікат**
   - Ми надішлемо вам електронну або друковану версію сертифіката (на вибір).

3. **Активація підписки**
   Власник активує його листом на **editorial@porohy.cz** із темою **"Активація сертифіката Пороги"**, зазначивши: ім'я, прізвище адресу доставки журналу

Готово! Журнал приходитиме поштою протягом року.